գործածուիր տան պիտոյքին համար, չ'ուտուիր. անկէ կը շինեն օճառ՝ որ կը գործածուի ներկերու մէջ իբրեւ չորացուցիչ (Siccatif), լուսաւորութեան համար. անով կը շփեն ընտանի կենդանիները՝ որոնք հիւանդ են և կամ մակաբոյծ որդերու (parasite) ենթակայ։

Անկէ հանուած Բլիթները (tourteau) կը գործածուին իբրեւ սնունդ անասուններուն և իբրեւ պարարտացուցիչ աղբ։

Հունտը նման է կոտեմի (cresson), կամ կոբեկի ունդին։

Հ. Ալիշան սորեկի մասին կը գրէ Հայբուսակի մէջ. «կտաւատի տեսակ մըն է՝ որմէ ձէթ կը հանեն» ինչ որ սխալ է. կտաւատը կը պատկանի կտաւազգիներու ցեղին. իսկ սորուկը խաչազգիներուն։

Հայբուսակի մէջ կը գտնենք նոյնպէս. «Սո-
«ղոպուր կամ սոլոփուր։ Այսպէս կոչուի հիմայ
«L. Brassica Napus ֆր. chou navet կոչուած
«կաղամբի տեսակն. բայց ըստ այլոց կարծրկեկ
«ճիւղերով և երկայն բարակ տերեւներով խո-
«տեղէն կամ թփիկ մ'է»։

Սոլոպուրն է, ինչպէս ըսինք, սորուկի, Camelineի տեսակ մը։

Հ. Քաջունի իր բառագրքին մէջ «Sorgho»ի դիմաց սորեկ կը դնէ։

Հ. Տիրացուեան իր «Contributo» գործին մէջ որ կը ներկայանայ իբրեւ համալսարանական թէզ, կ'ըսէ. «Սորեակ կամ գաւարս
«Holcus Lanatus L. որ մի տեսակ վայրի
«գարի է». Holcus, Houque անասուններուն լաւ խոտ է սէզազգի։ Բոլորովին սխալ։

Աստուածաշունչի մէջ կայ սորեկ բառը (Եսայի Ե. 2) որ մի տեսակ ընտիր խաղող կը նշանակէ։

Պրոֆ. Թումանեան, Երեւանի համալսարանէն՝ Սորուկը հոմանիշ կը դնէ «Cannabina (1)
«Sativa», մշակուած սորուկ՝ ինչ որ ճիշդ է,
«զործ է ածվում դավար օձելու համար. սո-
«ղուկին ուղեկցում են իբրեւ մոլախոտներ
«Brassica campestris, Brassica sinapistrum.
«Սոլոպուր. սա տիպիկ մոլախոտային բոյս է
«հանդիսանում և մշտական խառնուրդ է կազ-
«մում վուշի ցանքսերի մէջ։ Լենինականի շրջ-

«Ջանում սա յաճախ այնքան մեծ չափերով է
«լինում վուշի ցանքսերի մէջ՝ որ արդէն վուշն
«է չնչին խառնուրդ կազմում։ Մշակվում է
«նոյն բարձրութեան սահմաններում ինչ որ
«վուշը (1500-2300 մեղր)»։

Ը. Ս. Խ. Հ. պետական համալսարանի տեղեկագիր 1930, էջ 102։

Դոկտ. ՅՈՎՀ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Առնուվիլ-Լէ-Գոն էս.

ԻՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆՍ

ՊՐՆ. ՀԱՅԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

«ԵՐԿՈՒ ՃՇԴՈՒՄՆԵՐ»ՈՒՆ

Բազմավէպի 1947, թիւ 9-10, էջ 222-223 Պրն. Պէրպէրեան ըրած է երկու ճշդումներ իմ երկու գրախօսականներուս մէջ ըրած երկու տարբեր ճշդումներուս մասին։ Որքան որ եղած ճշդումները կարեւոր բաներ չեն, սակայն յանուն բանասիրական գիտութեան կ'արժէ անդրադառնալ։

Ա.

«Զաքարիա Ագուլեցու Օրագրութիւն»ը Երեւան հրատարակուած, գրախօսած էի և ուրիշ դիտողութեանց կարգին ճշդած էի որ «... չի գան Ալի Օսմանայ երկիրն» պէտք է ըլլայ «... չի գան ալ ի Օսմանայ երկիրն»։

Պրն. Պէրպէրեան որ ծանօթ չէ ոչ բնագրին և ոչ ալ Երեւանեան այս հրատարակութեան՝ աւելորդ կը գտնէ իմ սրբագրութիւնս «ճիշտ չէ բնաւ» վերջնականութեամբ մը և կ'աւելցնէ. «Անոնք որ ծանօթ են թուրքերէնի գիտեն թէ Ա՝ Լ-Ի ՕՍՄԱՆ կը նշանակէ ՕՍՄԱՆԻ ԸՆՏԱՆԻՔ»։

Բնական է գիս չի հետաքրքրեր թէ թուրքերէնի մէջ ի՞նչ կը նշանակէ Ա՝ Լ-Ի Օսման։ Կրնայ նաեւ Պրն. Պէրպէրեանի այս մեկնութիւնը ճիշտ ըլլալ։ Սակայն քանի որ բնագիրը իրեն կը պակսի՝ հետաքրքրական է թէ ինչպէս կրնայ ռամկագիր Զաքարիա Ագուլեցիին վերագրել Ա՝ Լ-Ի Օսման բարդ ձեւ մը Օսմանեան երկիրը նշանակելու՝

1. Հաւանաբար զրչի վրիպակ մըն է հեղինակին կողմէն ըլլալու է camelina։

ԵՌՆՕԹ. ԽՄԲ.

երբ անդին կայ շատ աւելի սովորական ընդունելի ձեւը «ալ ի Օսմանայ երկիր»։ Պրն. Պէրպէրեան իր թրքագիտութենէն աւելի բանի պէտք ունի (երբ մանաւանդ բնագիրը չունի. իր այս տարապայման բծախնդրութեան համար) մեզ համոզելու որ Զաքարիա իր ենթադրածին նման բարդութեամբ գրած ըլլայ շատ պարզօրէն գրուելիք բան մը։

Պրն. Պէրպէրեան դժուար թէ մեր մատենագրութեան մէջ ուրիշ տեղ մը գտնէ Օսմանեան երկիրը նշանակելու իր ենթադրած ձեւը։

Դարձեալ իր թրքագիտութեան հետեւելով ընդունինք որ Ա՝-ի Օսման կը նշանակէ «Օսմանի տուն», «ցեղ», «հարստութիւն». ասով հանդերձ ինծի կը պակսի իր ճոխ երեւակայութիւնը ասիկա վերծանելու «Օսմանեան կայսրութեան երկիրները»։ Եթէ Պրն. Պէրպէրեան կը պընդէ որ իր ըսածը ճիշտ է և իմս «ճիշտ չէ բնաւ», այն ատեն ինչո՞ւ գրել «Ա՝ Լ-Ի Օսման երկիրն»։ Այդչափ նուրբ թրքագէտ Զաքարիան պէտք էր ըսել միայն «չի գան Ա՝ Լ-Ի Օսման» առանց աւելորդ «երկիր»ով մը խճողելու իր նախադասութիւնը։

Գնահատելով իսկ Պրն. Պէրպէրեանի բծախնդրութիւնը՝ աւելորդ կը սեպեմ իր ծայրայեղութիւնը անտեղի «ճիշտ չէ բնաւ»ով համեմուած։ Առանց բնագրին դիմելու իր «ճշդումը» շատ շատ ենթադրութիւն մըն է, մինչ իմս հաւանականութիւն մըն է կրթնած Զաքարիայի լեզուին, հրատարակութեան սխալաշատութեան։

Բ.

Ա. Ալպոյաճեանի «Պատ. Հայ Կեսարիոյ» գրախօսականիս մէջ («Բազմավէպ» 1947, թիւ 5-6) գրած էի «Քէօռ կամ Քոռօղլին իրական դէմք մը չէ, այլ ժողովրդական աւանդութիւն մը ԺԶ-ԺԷ դարէն շատ աւելի հին։ 1939ին Բարեկամս Հայկ Պէրպէրեան խիստ շահեկան մենագրութիւն մը հրատարակեց Արշակ Բ և Քէօրօղլու խորագրով, որ բնական է 1937ին հրատարակուած Կեսարիոյ պատմութեան համար Ալպոյաճեան չէր կրնար գործածել»։

Այս մէջբերումը ընելէ վերջ Պրն. Պէրպէրեան կը գրէ «պարտք կը համարիմ ճշտել թէ անոր մէջ իր ըսածին ճիշտ հակառակը ապացուցած եմ»։

Նախ Պրն. Պէրպէրեան կ'ամբաստանէ խորհելով որ գրախօսականիս մէջ իր երկասիրութիւնն յիշելս ապացոյց նկատած եմ Քէօռօղլուի իրական դէմք մը չի նկատելուս, այլ ժողովրդական աւանդութիւն մը։ Իր երկասիրութիւնը պարզապէս յիշած էի Ալպոյաճեանին ալ մշակած նիւթին տեսակէն ըլլալուն համար, և ոչ թէ իմ ըսածիս իբր հաստատութիւն։

Գալով Քէօռօղլուի մասին՝ ատով ես աւանդութիւնը, զրոյցը նկատի առած էի և ոչ թէ այդ անուամբ անհատ մը։ Պրն. Պէրպէրեան իր իսկ երկին մէջ կ'ամփոփէ «Քեօռօղլու անուն իսկ երկին մէջ կ'ամփոփէ «Քեօռօղլու անուն մը, որ ապրած է ԺԶ-ԺԷ դարուն...։ Տէս-աչուղ մը, որ ապրած է ԺԶ-ԺԷ դարուն...։ Տէս-աչուղ մը, որ ապրած է ԺԶ-ԺԷ դարուն։ Թանին մէջ մուտք գտած է Հայոց Արշակ Բ. թագաւորի վէպէն (Դ. դար) մաս» (43)։ Ես ալ թագաւորի վէպէն (Դ. դար) մաս» (43)։ Ես ալ այդ ըսել ուզած էի գրախօսականի մը նեղ սահմաններուն մէջ։ Անտարակոյս գրախօսականիս մէջ գրելու էի սա ձեւով։ «Քէօռ կամ Քոռօղլուն (տեսթանը, զրոյցը) իրական զրոյց մը չէ, այլ ժողովրդական աւանդութիւն մը ԺԶ-ԺԷ դարէ շատ աւելի հին»։

Դժուար է խորհիլ թէ գրախօսականիս մէկ աննշան նախադասութեան մէջ վրիպած բառ մը, «զրոյց»ի տեղ «դէմք» գրուած, արժանի մը, «զրոյց»ի տեղ «դէմք» գրուած, արժանի մը, ըլլար այսքան բծախնդիր ուշադրութեան։

Ամէն պարագայի տակ շնորհակալ եմ Պրն. Պէրպէրեանին աշխատութեանցս ընձեռած բծախնդիր և խստապահանջ ուշադրութեան համար։ Մեր մօտ ցաւալիօրէն հազուագիւտ բան մը։ Մեր մօտ ցաւալիօրէն հազուագիւտ բան է ասիկա։

Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ

digitised by A.R.A.R.@